

Q. F. Fg^h su^j. D. Tg^h Qg^h M. esse
TYROCINIUM ACADEMICUM,

Quod
DISPUTANDO
De

LEGIBUS in GE-
NERE,

Adnuente Ampliss. FACULT. PHILOS.
in florentissimo Lycéo Aboënsi,

Sub Auspicio & Moderamine
VIRI

Adm. Reverendi atq^{ue} Amplissimi Domini

M. ANDR. WANOCHII,

Philos. Pract. & Hist. Professoris Ord.
Præceptoris sui & Promotoris
enixe colendi,

Deposuit

DANIEL M³SS. BERG/

Die 11 Septembris, A. 1690. in Audit. Max.
horis consuetis.

ABO Æ, Impr. apud JOHAN: WALLIUM,
Regiæ Acad. ib. Typogr.

IN CHRISTO

Reverendissime

Pater ac Domine,

DN. M. SAMUEL

WIRÆNI,

Dicæceles Wex: Episcopo Eminentissime, Consistorii Præses gravissime, Gymnasii ibidem Scholarumque Ephore adcuratissime, Mecænas' & Patrone maxime, devota animi reverentia æternum submisse colende:

Pl. Reverende atq; Clarissime Domine,

M. ABRAHAME LANNERE,

Pastor parochiarum, quæ in **Statelöf**
Torsåhs & **Herlunda** colliguntur,
digniss. ut antea per bienniū Nutritie,
ita nunc promotor indubitat. qvovis
honoris genere semper prosequende;

VOS. INQVAM. PATRONI. MAGNI. PROMOTO
QVALECUNQ;. FUERIT. SINITE. VESTRIS. PLA
CULUM. PRO VESTRIS. MAXIMIS. BENEFICIIS.
IN. GRATI. ANIMI. NUNQVAM. INTERMORI
TUM. SIMUL. CUM. SEIPSO. SUIS. MECOENA
CAT. AC. DEDICAT. VESTER.

*Adm. Reverende atque Amplissime
Domine,*

**DN. M. ANDREA
WANOCHI,**

Philosophiæ Pract. & Hist. Professor
longe celeberrime, utriusq; Consist. Ad-
fessor circumspectissime, ut per bien-
nium liberaliter me sustentasti quadra;
ita nunc Præceptor & Promotor certiss:
quamdiu vixero multum co-
lende:

Reverende & Clarissime Domine,

M. PETRE CORVINE,
Pastor in Wirsum & Jâreda
vigilantissime, Fautor & Evergeta
multum honorande;

RES. ET. FAUTORES. PROPENSISSIMI. HOC.
GERE. OCULIS. ACCIPITE. PARVUM. MUNUS-
ACCIPITE. INQVAM. EO. VULTU. QVA. MENTE.
TURI. TESSERAM. PRIMUM. INGENIISUI. FOE-
TIBUS. PATRONIS. AC. PROMOTORIBUS. DI-

clientulus ac cultor D: M

CANDIDO LECTORI SALUTEM!

vana Legum ad omnem societatem
 colendam & tuendam sit necessitas,
 olim sapientissimus Plato egregie, & non
 sine iudicio, expressit, dum dixit: Quemad-
 modum homo absq; societate vivere non potest;
 ita neq; societas diuturna aut tuta absq; legi-
 bus unquam esse poterit. Et quidem vere ac
 scite omnia: sicut namque corpora nostra, teste
 Cicerone, sine mente; sic civitas sine lege suis
 nervis, ac sanguine & membris uti non potest.
 Remove enim leges & quid erunt Regna? quid
 Principatus? quid Respubl.? quid civitates?
 quid denique homines ipsi? nisi magna latro-
 cinia! audacia & impietatis asyla! scelerum
 officina & conclamata nequitiæ latibula! scil.
 ubi licentia immissis habenis, celsiores pudoris
 & verecundie calles supergressa est, impune do-
 minatur & furit, ut citius e corpore animam,
 e mundo solem sustuleris, quam e Rep. aut
 mente hominis Legum metum. Quapropter
 non immerito cum Plutarcho Legem, Reginam
 omnium divinarum & humanarum rerū vo-
 care ausim. Cujus cum tantam esse necessitatem
 & utilitatem perspexi, isthanc præ aliis, maximo
 ob summam jucunditatem, libuit mihi materiam
 eli-

eligere, in qua ingenii mei vires, quæ valde debiles sunt, nec satis adhuc firmatæ ad tantum sufferendum onus, pertentarem; quod etiam feci, sed forsân minus felici successu, quia sine dubio desiderio tuo medicari nequivi. Quod si fuerit, benignus & facilis mihi sis Censor atq; Arbiter, obnixè contendo; nam heic aliquid penuria subsidiorû maxime utilium, aliquid temporis brevitati & festinationi, aliquid curis & negotiis innumeris, quibus non parum districtus fui, plurimum vero ingenii tenuitati tribuas velim. De cætero Tu C. L. salve & vale, mihiq; fave!

INDEX RERUM quæ heic tractantur.

SECTIO I.

§, 1. Usus & abusus ὁνομαζέλογος. §, 2. Nomen legis explicatur. §, 3. ὁμωνυμία Juris. Hobbesii status naturalis refutatur: debitum morale & legale quid.

SECT. II.

CAP. 1. §, 1. Definitio Legis. §, 2, & 3, adstruitur genus. CAP. 2. §, 1. causa efficiens & ejus requisita. §, 2. unde oritur jus alii imperandi? Hobbes & Amyraldus refutantur. §, 3. quomodo cessat obligatio Legis. CAP. 3. §, 1. Materia Legis in qua. §, 2. Ex qua. §, 3. Circa quam. §, 4 & 5 explicatur qu. quibus Legibus subiectus sit Rex vel solutus? §, 6. An Lex in Angelos cadat? §, 7. objectum reale. a §, 8. usque 15 agitur quaestio: An detur aliquid bonum vel malum antecedenter ad voluntatem divinam? à §, 15 usq; finem

finem explicatur quæstio: An detur actio indifferens? CAP. 4. Forma Legis. C. 5. §, 1. Finis Legis. §, 2. qv. Num sit de essentia Legis ut sit honesta vel iusta? SECT. III.

CAP. 1. §, 1. Affectionum divisio. Necessitas legum. §, 2. Obligatio quid? §, 3. ejus divisio. §, 4. An Leges humanæ conscientiam obligent? §, 5 & 6. brevitās & paucitas. §, 7. in quo consistat promulgatio Legum? Becanus refutatur. §, 8. An Lex habeat vim obligandi ante promulgationem factam? §, 9. an obliget ignorantes, facta sufficienti promulgatione? §, 10. Perspicuitas Legis. CAP. 2. §, 1. Affectiones disjunctæ. §, 2. mutabilitas Legis humanæ. §, 3. mutabilitas Jud: Ceremonialis & forensis. §, 4. Legum Moralis, Nat: & Gent: imutabilitas. §, 5. Hahnii sententia refutatur. §, 6. argumenta pro vera sententia. §, 7. An DEUS dispensare possit in Lege vel Naturæ vel Morali? argumenta adversæ partis. §, 8, 9, & 10, argum. contr. allata refutantur. SECT. IV.

CAP. 1. §, 1. Legis divisio ingenere. §, 2. Legis Divinæ divisio. §, 3. Legis Moralis divisio. CAP. 2. §, 1. quinque quæstiones proponuntur. §, 2. Judicium de lege DEI æterna. §, 3. Censura de lege veteri & nova. §, 4. de distinctione Legis Moralis & Naturæ variæ sententiæ. §, 5. vera sententia, falsæ refutantur. §, 6. diversæ sententiæ de distinctione Juris N. & G. §, 7. sana sententia. §, 8. demonstrata causa efficiente J: G: clauditur. I.N.7.

I. N. 7.

SECTIO I.

§. I.

Pud Philosophos, præcipuè Scholasticos, longo temporis tractu, solennis obtinuit consuetudo, ut in aliqua elaboranda materia, explicationem Nominis, definitioni præmitterent: qui sane labos sua non caret utilitate, ubi nomen variis difficultatibus involutum deprehenditur. Multi tamen, plus quam par est in hoc negotio desudantes, mihi peccare videntur. Eximie scil: sibi quidam gratulantur, si ex variis, obscuris, & anxie hinc & illinc conquisitis derivationibus, significationibus, synonymisque ingentes turres extruere possint. Sed hi nihil aliud agunt, quam ut tenebras magis quam lumen obscuritati affundant, legentiumq; animis, præcipuè delicatiorum (quorum proventu, si unquam alias, nostra abundant secula) & nauseam & vomitum moveant. Quapropter dubius sum animi quomodo hac in re memet geram, ne ab aliqua parte culpam incurram, siquidem nomen legis variis perplexitatibus, præcipuè circa ὁμωνυμίαν

A

obli-

oblitum esse solet. Sed tritum fertur sermone proverbium: *Mediotutissimus ibi*. Ideoq; quam brevissime fieri possit, nomen, priusquam ad rem ipsam fiat transitus, explicabo.

§. 2. Dicitur ergo lex secundum Ciceronem (a) vel à *legendo*, quia leges publice legi consueverant, teste Varrone. vel a *ligando*: legibus namq; subditi obligantur ad ea, quæ Magistratus ab ipsis requirit. Ideoq; heic loci (missis variis acceptionibus) *Lex* nobis nihil aliud significat, quam *normam, regulam & jussum supremæ Majestatis de faciendis vel omittendis*. Confer. Gerhard. (b) Non tamen quatenus a justa, honesta, & injusta seu inhonesta præscindit, seu quæ directe contrariatur rectæ rationi & legi naturali; sed quatenus inde aliquo modo suos natales trahere possit. In hac ergo significatione, synonymum legis facimus *jus*; quâquâ inter *jus* & *legem*, dari possit aliquale discrimen. B. D. Dannhaw. (c) auctar: mor: p. m. 694. dicit illa differre ut *signū & signatum*.

§ 3. Quando *Jus* facimus Synonymum *Legi*, observandum est illud quoq; esse *πλύσιμον*. Accipitur namq; 1. pro sententia Juris (d) 2 Pro

pote-

(a) de Leg: non procul ab initio (b) Loc Theol: Tom. 3. de lege p. 2. (c) auctar: mor. pag. m. 694. (d) Becan: Theol. Scholast. Tom. 2. Traît: de Jus: & Jure c. 1. q. 1. conc. 1. & 2;

potestate & actione morali, quam quis habet in rem aliquam; quo pacto dicimus *aliquem uti suo jure*, involvitq; respectum ad obligationem alterius; Adeoq; quaecunq; demum jus sit, mox in altero respondeat obligatio aliquid præstandi, vel saltem non impediendi, quo minus jure meo libere utar. Jus namq; omnium in omnia ab Hobbesio (a) confictum, minime juris nomine dignum est, cum, ipso etiam fatente, nullum habeat effectum, *quod in moralibus idem valeat ac non esse* (b) & quale jus esset, cui alter pari jure possit resistere? Quod jus innititur *Statui naturali*, ab eodem excogitato Auctore; Quem tamen ipsa natura socialis destruit. Ad societatem namq; omnes nati sumus, quod constanti animo adferere non veremur, contrariam licet sententiam Becmanus (c) contra clarissimum Puffendorff: disputans, defendere conetur. Possent multa utilia ad hanc significationem Juris disputari; sed ne videar longius a via digredi, ad propositum redibo. 3. Accipi solet apud Autores pro *justo & equo*; & sic relationem dicit ad aliquam *Legem* (d) Et in hac acceptione triplicem, teste Beca-

A 2

no

(a) lib. 1. de civ. cap. 1 § 16. (b) Puffend. de J. N. & G. lib. 1. c. 7 § 13 (c) in Polit. c. de societ. (d) Becan. supra cit. loc. Gwilielm. Grot. de princ. J. & G. c. 2. §. 3.

no c. l. nansciscitur significationem; ut accipiatur 1. *Generalissime*, pro omni eo, quod legi est consentaneum; quod ab Aristotele vocatur legitimum, & sic re ipsa idem est, quod honestum. 2. *Minus generaliter* pro eo, quod alteri, ex quacumq; honestate seu æquitate, debitum est. Debitum autem ex mente Becani & Thomæ, est vel *legale* vel *morale*; illud, quod alias vocatur debitum Justitiæ, est ad quod alter verum jus & actionem moralem habet, & ideo ratione illius juris alias obligatur lege justitiæ ad aliquid reddendum: hoc autem est, quod non fundatur in tali jure seu actione, sed solum in honestate morali & debita rectitudine virtutis, quam quisq; servare debet in actionibus suis ad alterum. Quisquis enim tenetur operari secundum legem virtutis, quamvis alter verum jus ad hoc non habeat. Sic teneor debito morali pauperi eleemosynam dare, quamvis jus & actionem ad hoc non habeat. Et hæc Becanus satis operose; quamvis plane nescius non sim, valde controversi & inter Scholasticos & Moralistas, *Num debitum morale differat à legali?* 3. Accipitur Jus & Justum *strictè*, pro *justo legali* tantum. 4. Pro *regula* seu *norma* operis justii, cujusmodi regula est lex. Et in ultimis hisce significationibus a nobis accipitur *Jus*, ut Synonymum Legis.

SECTION II. CAP. I.

§. 1.

Cum de τῷ ὅλῳ Legum, eo minus opus habemus dubitare, quo plures, non solum apud nos, sed & omnes gentes, conditæ extant, & quotidie conduntur; mox ad τῷ ὅλῳ transitum facimus, & brevitati studentes ad ipsam definitionem nos accingimus. B. Dn. Dannhæverus. (a) *Legem definit, quod sit decretum obligatorium, factum à Principe (Deo vel homine) ad salutem totius communitatis. Nos autem talem ex variis Auctoribus definitionem excerptam construximus: Lex est jussum obligatorium supremæ Majestatis, inferiori (seu subdito) datum, de faciendis & omittendis, ut recte & honeste vivatur. Quam mox explicandam aggredimur. Et ne leges Logicas vel contemnere vel negligere videamur, definitionis prædicatum (subiectum enim supra enodavimus) in conceptum convenientiæ & inconvenientiæ dispescimus.*

§. 2. Conceptum convenientiæ, seu Genus, constituimus *jussum*: quippe quod lege notius est & latius pater. De illo neminem dubitare facile putem. Quod autem *laxius* sit, res ipsa demonstrat, quia privati homines, licet

A 3

man.

(a) *aut: moral. in fine.*

mandaverint aliquid, illorum tamen iussa vix commode leges vocabis. Existimat quidam (a) perinde esse, siue vocetur *decretum* siue *oratio*: verum enim vero; per enunciationem seu orationem legem definiri posse, non facile nobis persuademus: Quam etiam sententiam rejicit D. Osiander in Observationibus Grotianis (b) dicens; *Qui volunt melius exprimi (puta genus) per orationem seu enunciationem universalem, mihi videntur non satis attendisse ad legis essentiam & universalitatem. Nam si ponamus enunciationem in ratione actus vel requisiti, esse necessariam ad legem, non tamen consequens esset, legem formaliter esse enunciationem aliquam. Et paulo infra: Nec patet quomodo lex naturalis, quæ proprie lex est: possit dici enuntiatio quædam universalis, cum tamen talis dicenda foret, stante illa definitione universali.*

§ 3. Nec diffitemur legem esse *Regulam*, cum D. Osiandro, (c) quamvis quidam secus putarint, dicentes hocce genus a posteriori esse desumptum & in relatione ad actionem. Sed hi non videntur didicisse distinguere: inter legem consideratam 1. *antececedenter* ad regulandum, seu prout in legislatore conspicitur.

2. *Mate-*

(a) de J. N. & G. lib. 1. cap. 6. §. (b) pag. m. 157. (c) observ. in Grot, pag. 257.

2. *Materialiter* & quomodo in parente proditur. 3. *Concomitanter*, quatenus in actione manifestatur, ubi identificatur cum actione, habetque tunc lex rationem formæ, motus autem physicus, materiæ. In prima significatione regulam contemplari potes vel *σχετικῶς* & respective, in relatione ad actionem regulandam; vel *absolutè* & abque aliqua *σχέσει*. Si in hac significatione adversarii accipiant regulam, nihil omnino obtinere possunt; si in illa, forsitan aliquid. Quid? eodem etiam modo legem considerabis, si tibi placeat. Quod autem nos non retinimus regulam pro genere in nostra definitione, ideo factum est, quod *jussum* sit proprium, vox autem *regula* ex mechanicis huc transducta videatur. Hinc etiam *pacta permissiones, consuetudinem, monita, & consilia prudentum*, excludenda esse censemus.

CAP. II.

§. I.

Explicato sic breviter conceptu *convenientie*, consequens est, ut aliquam faculam accendamus conceptui *disconvenientie*; quem secundum quatuor causas: *Efficientem* videlicet, *materiam*, *formam*, & *finem* tractabimus. Dicitur ergo in definitione, ad indigitandam causam efficientem, *Jussum supremæ Majestatis*.
 Quo

Quo ipso non cuivis homini (a) leges conde-
re integrum esse indigitare volumus; sed ab
illo introduci obligationem, cui summa pote-
stas competit. Quatvor namque, ut lex suum
obteneat vigorem, in Auctore legum, neces-
saria esse requisita, cum clarissimo Puffendorff:
(b) judicamus. 1. Ut vires habeat malum ali-
quod repræsentandi contrariantibus; unde o-
riatur metus, quo facilius subditus in officio
contineatur. 2. Justas causas, quare postulare
queat, ex suo arbitrio voluntatis nostræ liber-
tatem circumscribi; legis enim duæ sunt par-
tes, altera definitiva, altera vindicativa sive
sanctio pœnalis. Duæ partes, inquam, ejus-
dem legis, non duæ species legum. Nam uti
supervacaneum est dicere, *fac hoc*, si præterea
nihil sequatur; ita absurdum est dicere, *pœnas
dabis*, nisi causa quæ pœnam meretur fuerit
significata: quas causas enumerat Puffendorff:
de officio H: & Civ. sup: cit: loc. *Si scilicet
ab isto in hunc insignia beneficia sunt profe-
cta; si constiterit istum & bene huic velle, &
rectius quam ipse valet, eidem prospicere posse,
simulq; si actu, iste hujus directionem sibi vin-
dicet, & deniq; si quis ultro sese alteri subjecit.*
Et in

(a) Beccan: Tom. 1. de leg. Cap. 1. q. 5. conc. 1.

(b) de off. H. & Civ. lib. 1. c. 2. & J. N. & G.
lib. 2. c. 6. §. 9.

Et in ipsius directionem consenserit. Ex hisce requisitis consequitur, ubi talia inveniuntur. quando significavit suam voluntatem, mox oriri metum reverentia temperatum.

§. 2. Circa hoc momentum observasse juvabit, cum requiri potentiam dicimus, non velle nos adserere, jus alii imperandi oriri à solis viribus, prout absurde & impie statuit Hobbes, (a) dum dicit: *In regno Dei naturali jus regnandi & puniendi eos, qui leges suas violant, esse a sola potentia irresistibili.* Quem solide refutatum videsis à Nobiliss. Pufendorf. (b) Ideoque nos hoc labore supersedemus. donec occasio detur, (Deo volente) in ipso conflictu disputationis, de hac re nostram aperire sententiam; quin potius cum sæpe citato Dn. Puf. cumq; Dn. Doct. J. A. Osiand. (c) statuimus: Jus Dei in homines semper niti aliquo beneficio creaturis collato. Substernit quidam Calvinianorū, Amyraldus, fundamentum imperio seu potestati solam ὑπεροχὴν, seu præstantiam naturæ, referente Osiandro: (d) Quam absurditatibus obnoxiam esse sententiam nemini non perspicuum esse puto: quod

B

indi-

(a) *de Civ. cap. 5. §. 5.* (b) *de J. N. & G. Lib. 1. cap. 6. §. 10.* (c) *Colleg. Syst. Theol. part: 6. pag: 163:* (d) *in Grot. pag. m. 100.*

indicasse est refutasse. Si autem aliquis ulteriorem censuram desideraverit, amice eum rogamus, adire velit dictum auctorem l. c. ut & Clariss. Dn. Pufendorf. (a) Nam illorum argumentorum pondera in chartam conjicere hac vice, brevitatis, cui studemus, prohibet.

§. 3. Requiritur, in Legislatore, ut lex suam vim directivam in animis hominum exercere queat, *scientia & intelligentia*, h. e. ut intelligat & sciat *quid, quomodo, & ob quem finem* præscribit, mandat & jubet. 4. Denique, ut is, qui imponit obligationem, non minus legem, quam ipse se subditis notum faciat. (b) Unde concludimus, legem, quam tulit olim Tyrannus ille Romanus *Caligula* suis subditis, vere & proprie legis nomen non mereri: de qua sic Suetonius (c) *Tandem efflagitante P. R. proposuit quidem legem, sed & minutissimis literis & angustissimo loco, ut ne cui describere liceret, &c.* Si vero quis antea sibi cognitam legem tradat oblivioni, mox non solvitur ideo obligatione. Hoc ut melius intelligatur, e re esse videtur explicare, quando cessat obligatio legis. Solent accuratiores statuere: Legem tolli, 1. *sublata potentia ejus, à quo obligandi vim habet.* 2. *Cessat*

(a) Puf. de I. N. G. lib. 1. cap. 6. §. 11. (b) Puf. de off. H. & Civ. pag. 34. (c) in vit. Calig. p. 314. cap. 41.

fat lex cessante ratione legis. Quod non ita capiendum, quasi lex ex se exspiraret; sed quando Auctor legis demonstrat se velle illam ulterius non manere. Interea stat pro lege voluntas. 3. Mortuo illo, qui praeferet legi obedientiam, ulterius non obligat lex. 4. Si fuerit temporaria, elapso tempore, nisi nova adhuc Imperatoris, de eadem retinenda, accesserit promulgatio, exspirat. Et tantum de illis, quae ad Causam Efficientem legum spectant, dicta sunt; Materia ergo jam explicanda venit.

CAP. II.

§. I.

Materia legum est vel in qua, vel ex qua, vel circa quam: de materia in qua seu subiecto inhesionis Scholasticis inutilis agitur controversia: An sit Actus intellectus, voluntatis, aut utriusq;? (a) Nos missis ejusmodi nugis & rixis, cum accuratioribus Moralistis Legem posse spectari putamus. 1. In se & formaliter. 2. In Legislatore 3. In subdito, ut existat. Primo modo nihil aliud est, quam quaedam regula, mensura, & norma, nos in nostris actionibus dirigens. Secundo modo est actus, quo judicat, vult, & imperat. Primus est intellectus, ubi judicatur quid expediat. Secundus voluntatis, ut exprimitur, quid voluntati Legislatoris sit conforme. Tertius est signum & exercitium potestatis, ejus (a) cit. Rudmuff. Phil. Theol. p. 366. qui

qui ita judicat & vult, quid fieri, aut non fieri debeat. *Tercio* modo lex est judicium practicū, quo subditus judicat regulam à superiori latam servandam esse; & hoc modo lex ad intellectum, non ad voluntatem pertinet. Et sic Becanus (a) existimat Thomam vel Thomistas, pro intellectus, & Scotum atq; Bonaventuram pro voluntatis actu pugnantes conciliari posse, quod etiam nos putamus.

§. 2. Materiam ex qua statuimus esse verba ipsa seu præcepta, quibus concipitur lex; & hæc sunt vel *positiva*, vel *negativa*, jubentia vel prohibentia.

§. 3. Materia circa quam seu objectum (ut vocant Metaphysici] est duplex: (b) *reale*, vel *personale*. *Personale* est persona aliqua, facultate morali prædita passiva, qua potest obliganti exhibere officium, quod ab eo requirit. Cum dico *personam*: intelligas velim substantiam aliquam intelligentem, quo bruta & reliqua entia *ἀλογα* merito excluduntur; quæ, ut supra dictum, sunt inhabilia ad obligationem recipiendam: nam ibi non est aliqua potentia libera, quæ in utramq; partem facile flecti potest: frustra enim regula præscribitur illis, qui necessario, & ex necessitate naturæ agunt,

ut

(a) *Theol Schol: Tom. 1. part: 3. l: c. 1. q. 1. p. 236.*

(b) *Dammh: auct. Moral. pag. m. 698.*

ut non possint non agere: Ita & hac potentia libera solum est involuntate, qua nulla ratione cogi potest, quoad ullum suorum actuum. Vid. Wanoch. (a) De vocabulo Facultatis hoc quoq; notandum: quod subditus non mox solvatur obligatione, si facultatem implendi legem suam in posterum perdiderit, propria culpa, (b) sed relinquitur Legislatori potestas penam exigendi eo nomine, quod legibus suis satis fieri nequeat. Et sicut ex voluntate ipsius Legislatoris lex pendet, ita etiam quemcunq; voluerit, obligare potest, siue id fiat universali aliquo edicto, vel restrictione ad certam personam. Potest namq; speciali aliquo privilegio certam aliquam personam eximere obligatione legis, si voluerit. Sed hic oritur gravis controversia: Num dispensatio fieri possit in omni lege, adeoque in lege natura? Quam questionem decisam vide infra.

PUNCT. I. ART. I.

§. 4. Circa hoc momentum Politici quære-re solent: Num Princeps sit solutus legibus, seu exlex? Resp. Omnes, quibus sanum sinciput, mecum affirmaturos credo: Regem vel Principem esse subiectum omnibus illis legibus, ad quas consideratur ut homo, quæ sunt Lex Mo-

C3

ralis

(a) Disq. Pract. part. Spec. c. 7. sect. 2. Q. 2.
 (b) Pufend. de I. N. & G. pag. 99.

ralis, Naturalis, & Gentium. (a) Nulla enim hic *Domus*, nec coronatio hominem in Deum mutat. De legibus *fundamentalibus* major est lis. Henninges in *Observ.* Grotianis (b) Respondet: *leges fundamentales non huc spectare: nam sunt saltem pacta inter Regem, quæ homo, & subditos.* Tenetur ergo servare illas leges ex debito juris naturalis, & quidem ex primo præcepto, & unico illo, in quo fundatur totum *jus nature: Honestè est vivendum:* & ex juris *gentium* præcepto primo, quod tanquam mater est reliquarum omnium conclusionum & præceptorum in illo jure, *Quod tibi non vis, fieri alteri ne feceris.* Hoc idem videtur insinuare Excellentissimus B. Dannh. (c) dum dicit Ex quibus constat, (scil. supra disputatis) *Si leges superiores antiquare possit, tamen eis principem teneri, quos se servaturum sanctè recipit; id enim pertinet ad pacta & conventa, quibus servandis summi Principes obligati sunt. Cadit etiam ipsa fides in principem, non quatenus Princeps, sed quatenus homo.* Hanc eandem tibi am occulte & tacite insinare videtur orbis literati hujus ævi facile Princeps, Excellentissimus Dn. Doct. Joh. Adam. Osiander, (d) quam quoq; sententiam nos approbamus.

Art. 2.

(a) Dannh. *auth. Mor. p. 699* [b] *p. 419 & 420.* (c) *auth. Mor. p. 700.* (d) *Coll. Syst. Th. part 3 p. 4.*

ART. II.

§. 5. De legibus *positivis* disputatur inter Politicos: nos breviter cum sæpe laudatis Osiandro, (a) & Pufend. (b) Regem vel Principem solum esse legibus hisce, aut potius superiorem intelligi debere: nam summo superius nihil esse potest: nec quisquam ipse sibi obligari potest, aut lex esse. Qui subest legi, is etiam subest coactioni, nemo autem a se ipso cogi dici potest absque contradictione. Osiander (c) in quadam sua responsione ad argumenta contraria sic disserit: 1. *Falsum est leges superiores esse Rege, & auctoritatem illam eminerere, nec de legitimis, quidem & passionatis Regnis verum est absolute, leges esse superiores Rege: multo minus de regnū absolute talibus, ideo quia potestas legislativa est in ipso Rege, atq; illa potestas vix de iurē partem iurium Majestatis facit. Et paulo infra: Posito quod in regno fundato Rex teneatur respicere ad leges, non tamen subest nisi ratione directionis, quatenus lumen ipsi affundunt in administratione & exercitio regiminis, non ratione coactionis, quasi obligatus esset illis, & devius ab istis, excideret dignitate sua. Hæc ille & quidem solide & more pro solito.*

Pun&

(a) cit. loco part. 8. Tbes. 1. (b) de J. N. & G. lib. 7. cap. 1. § 3, (c) supracit. loco.

PUNCT. II. ART. unic.

§. 6. Adhuc ulterius quaestio moveri potest: *An lex aliqua in Angelos cadat?* Resp. A nobis supra disputata, si modo quis animum advertat, facile responſionem ſubminiſtrabunt: Dilatetur vocis ſignificatio, tum requiſita, quæ ad recipiendam obligationem neceſſaria ſunt, in illos cadunt, quæ vide ſupra; ipſa quoq; præterea Scriptura Sacra angelos peccaſſe teſtatur, dicens (a) εἰ γὰρ ὁ θεὸς αγγέλων ἀμαρτήσάντων ἐκ ἐφείσατο, ἀλλὰ ſειραῖς ζόφου περιτρώσας, παρέδοκεν εἰς κρίσιν πληρημένους. Peccare autem ſupponit aliquam legem, quam violaffent: nam πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἀμαρτίαν, καὶ τὴν ἀνομίαν ποιεῖ: καὶ ἡ ἀμαρτία ἐστὶν ἡ ἀνομία (b) Sed dices: *Boni non poſſunt peccare; mali non poſſunt non peccare, ergo non liberi ſunt, ſed ex neceſſitate agunt.* Resp. 1. de malis poſſe ſupra deſumi ratio, ſcil. quod obligatione non ſolvantur ideo, quia libere & voluntarie perdiderint ſuam potentiam implendi legem. 2. Libertas voluntatis non conſiſtit in indifferentia ad utrumq; oppoſitorum: nam in quantum voluntas dicitur libera, debes intelligere quatenus eſt naturale aliquod agens & Phyſicum, ubi nec bonitas nec malitia: Si vero moraliter eam ſpecta-

(a) 2. Pet. 2. v. 4. (b) 1. Job. 3. 4.

ſpectaveris, non eſt libera, quia lex ipſam ad
certum quid faciendum conſtringit. Ideoque
3. quamvis ſint confirmati in bono, ut non
poſſint non bene agere, non tamen propterea
in illis exſpirat ratio legis: confirmatio namq;
in bono (ut ex meo iudicio loquar) eſt donum
aliquod gratioſum, ex mera Dei bonitate & libera
voluntate pendens; Lex autem ſtringit, ſolum
ipſorum eſſe naturale, quatenus circa hoc vel il-
lud libere verſari poſſunt. Ideoq; 4. hic non eſt
aliqua vera oppoſitio vel incompatibilitas.

§. 7. Objectum *reale* videtur mihi com-
modè diſpeſci in *materiale* & *formale*. Il-
lud ſunt actiones humanæ liberæ, quæ ſunt
vel bonæ vel malæ, vel indifferentes. *Forma-*
le vero quatenus ad certum quid ſunt deter-
minandæ. Lex præcipit actiones bonas, pro-
hibetq; malas; quod ſi aliquæ in ſua ſpecie ſint
indifferentes, præcipit eas, quæ ad certum fi-
nem conſequendum ſunt idoneæ; prohibet ve-
ro quæ finis aſſecutionem impediunt. Becanus
(a) *duplex ponit diſcrimen inter legem affir-*
mativam, quæ præcipit, & negativam quæ
prohibet: unum quia negativa prohibet omnes
actiones malas, affirmativa non præcipit omnes
bonas. Non tenemur omne bonum facere, ſed
tenemur ab omni malo abſtinere; Alterum di-
C *ſcrimen*

(a) *Theol. Schol. Tom. 1. pag. 277.*

scrimen est, quod lex negativa prohibeat malum in omni tempore, & pro omni tempore; Affirmativa non precipit bonum pro omni tempore: semper enim tenemur abstinere à quocunq; malo, non autem semper tenemur facere quodcunq; bonum. Utrumq; Membrum sollicitas Gisb. Kockius, (a) sed frustra.

PUNCT. III. ART. 1.

§. 8. Supra diximus actiones bonas, malas & indifferentes. Ne videamur committere fallaciam *petitionis principii*, vel *falsæ hypotheseos*, quin sententiæ nostræ robur conciliemus: cum per plurimos, eosq; acerrimos habeat oppugnatores; non inepte hic quæri posse putamus:

1. *An dentur actiones humane ex se & sua natura bonæ vel malæ, non habito respectu ad præceptum aliquod legale?* 2. *An detur aliqua actio indifferens, quæ in se & sua natura neq; sit bona vel mala?* Respond: ad primam quæstionem, quæ idem valet, ac si quærerem: *An detur aliquod bonum antecedenter ad voluntatem Divinam?* Affirmando cum nostratibus utpote Joh. A. Osiand. (b) Rudrauffio (c) & aliis. Affirmant quoq; Scholastici, Beccar

(a) *vid. Rudrauff. Phil. Theol. pag. 371.*
 (b) *Colleg. systh. part. 4. pag. 256.* (c) *Philos. Theol. de lege pag. 372.*

Becanus (a) Scotus (b) Gabriel Vasquez, ut & Aforius, Casista Pontificius, non postremus. Calviniani, utpote (citante Osiando (c) Szydlovius, qui Meisnerum sugillat hac in quaestione: Wilhelm. Tuvisse Theolog. Leidensis, Samuel Rhetortortis, ut & Pufendorf. de Jure N. & G. (d) Cockius (e) directe quaestionem negant, suspendentes omne bonum ex voluntate Dei. Hobbes. (f) bonum morale pendere ex voluntate hominis statuit, vel privati in statu *naturali*, vel publici in statu *sociali*, quam sententiam superstruit falso fundamento: fingit namq; statum quendam naturalem, ubi nulla fuerit conjunctio societatum: nihil meum, nihil tuum, nihil bonum, nihil malum, Jus omnium in omnia: & quæ id genus sunt alia. Vide sis Amplissimi & summo cum honore nominandi Præceptoris mei Mag. Andr. Wanoohii Disquis. Pract. (g) Samuelis Strimesii Praxiolog. (h) Pufendorf. (i) Rachel. (k)

C 2

qui

(a) *sup. citat. loco.* (b) 3. sent. 37. qv. un: (c) Colleg. syst. Theol. P. 4 pag. 256. (d) pag. m. 25. lib. 1. cap. 2. §. 6. & pag. 162. (e) contra Becanum vind. pro relig. in Reg. Dei Nat: p. 14. & 15. (f) quem vid. c. 1. de Cive. & Leviath. c. 14. (g) part. spec. cap. 8. quest. 3. §. 9 p. 587. (h) p. 28. (i) de jur. N. & G. §. lib. 2. c. 2. 6. 7. 8. & c. (k) de J. N. G. pag. m. 106.

qui omnes eum solide refutarunt. Negat præterea Johannes a Rada (a) cum aliis Scotistis, fundamentum bonitatis ponens imputabilitatem, cui fundamentum substernit libertatem: & hanc unicam dicit esse causam, cur brutis, neque homicidium, neque furtum, adulterium &c. imputari possit. Addunt Scotistæ rationem circumstantiarum. Fabrum hujus sententiæ dicunt esse Ægidium de Kōning. (b) Nos missis hisce absurditatibus ad nostram roborandam sententiam pergimus.

ART. II.

§. 9. Ut hæc dicta à nobis allata magis rata & firma judices, tuum advertas animum, quæso, ad sequentium argumentorum pondera. Quo autem feliciori pede in hoc negotio progredi possimus, omnia nobis ex vivo (ut loqui solent) ressecanda sunt, & ex ipsis fundamentis repetenda. Docent Metaphysici in concipienda essentia alicujus rei clarè & distinctè, necessum esse, prædicata essentialia & quidditativa distingvi ab accidentalibus & paronymicis, ipsaque attributa à se invicem, & quæ sequuntur ipsam essentiam, vel mediate vel immediate. Ergo non incommodè quæritur: *An lex Dei, quatenus intra essentiam divinam præci-*

(a) Tom. 3. *controv. inter Scot. & Thom. art. 18.*

(b) *Disp. 8. dub. 1. concl. 4.*

se, nude & intransitive spectatur, sit attributum DEI vel mediatum vel immediatum.

Ad quam quæstionem sine dubio nihil aliud commodè responderi poterit, quàm quod sit *mediatum*. Est namq; unum decretorū Dei. Decretum autem supponit pro fundamento aliquam voluntatem, voluntas autem essentiam, ex qua necessario promanet. Cum ergo *Attributa* illa divina omnia adeo sunt connexa, ut unum ab alio minimè separari possit: unum namque & idem sunt in sensu materiali, quamvis formaliter differant, ut loquuntur *Metaphysici*, seu quo ad nostrum concipiendi modum. *Hinc ergo attributa contraria neq; implicite neq; explicitè* in una essentia, præcipuè in tali essentia, ubi non est realis distinctio, inter essentiam & attributum, neq; inter attributa invicem, absq; negatione & positione simul ejusdem essentia, statui possunt, quia contradicit primo principio theoretico: *Impossibile est idem esse, & non esse simul*. Jam novimus omnes & Theologos & Pneumaticos attributum DEI facere bonitatem, quæ immediate fuit ex ipsa essentia divina: unde consequitur ex supra disputatis, voluntatem divinam nequaquam potuisse, nec adhuc posse velle, quod huic ejus bonitati contrarium est. Nam sicut bonitas & voluntas materialiter idem sunt cum

cum essentia divina; Ita inter se minimè pugnare possunt hæc attributa.

PUNCT. IV. ART. 1.

§. 10. Sed posset quis obijcere: *hic confundi bonitatem Metaphysicam seu essentialem cum morali*, quæ tamen sunt distinctæ res; adeoq; nihil hic concludi. Sed ut melius hæc percipiantur videbimus 1. Quid bonitas *Metaphysica* sibi velit. Nempè ea est, quæ dicit congruentiam cum voluntate divina, seu quæ dicit mihi rem ipsam talem esse, qualem voluit ipse DEUS. 2. Hinc ergo non absurde statui credo, illam bonitatem esse objectum primum amoris divini: voluntas enim DEi tendit semper ad perfectissimum: si hoc, utiq; ipsa voluntas, *que est adjunctum* (a) modificatur *qua suos actus secundum suum objectum*; ut non possit velle aliud contradictorium; nam una potentia non potest versari directè circa duo contradictoria. 3. Si jam bonitas DEi essentialis, ut supra disputari audivimus, sit objectum voluntatis, & hinc DEi; utiq; sequitur, DEUM non posse velle malitiam sui, hoc est, ut malit se non esse. Adeoque cuivis perspicuum esse mihi persvadeo, bonitatem essentialem, fontem & scaturiginem esse bonitatis moralis, & sic aliquid esse & dari, quod DEUS

non

(a) Rudrauff. Metaph. de sub. & Adj.

non potest non velle. Nialias negaret se ipsum, & sic mendax esset; quod cum peccatum sit, cogitare, quid ergo non solum effutire, sed & ratiociniis niti probare?

ART. 2.

§. II. Sed jam Szydlovium murmurantem audio, DEUM omnia posse, quia omnipotens, adeoq; semetipsum blasphemare, odisse &c. aliumq; cultum præscribere, quamvis contradictionem involvant.

Sed Resp. 1. Concedendo DEUM esse omnipotentem 2. Adhuc sub iudice litem esse, num ad contradictoria possit extendi potentia divina? 3. Disting. inter *contradictoria*, quæ terminantur, vel *intra*, vel *extra* essentiam Divinā. Illa licet DEUS minime possit, non propterea minuitur ejus potentia; nam potius tolleret hoc potentiam, quam pæneret. Hæc autem DEUM posse cum celebriorib; concedim; quæ de re videantur Excell. Dn. M. And. Wanoch. (a) Hülsemannus (b) & alii. Sed hæc omnia sunt contradictoria primi generis, ergo non potuit. 4. De cultus immutatione quod dicitur. Respondemus distingvendo cum Osiandro: (c) inter ipsam *substantiam* cultus, & *modum* ejusdem. Hoc modo cultum DEUS utique variare potest.

(a) *Disq. præf.* p. 513. (b) *Vind. script.* p. 21. etiam. eodem (c) *Coll. Syst. Theol. Tom. 4. p. 258.*

re potuit, præscribendo hunc vel illum cultum accidentaliter diversum; at in essentia cultus impossibile est eum potuisse se aliter habere, aut manifestari, vel planè se abdicando, vel oppositum secundum substantiam præscribendo: nam adorabilitas est Deo naturalis. Sed oggerit: *DEUS liberrime præcepit, & quidem ita, ut potuerit aliter præcepisse, ideoq; ex hypothesi tantum mandati divini ista sunt vitia; & videtur hic præsupponi, quasi mendacium esset blasphemia Deum afficiens aliquo modo; quod prorsus est falsum.* Resp. 1. non sequi; Liberrime præcepit, ergo potuit aliter præcipere; ita enim liberrime præcepit, ut tamen necessario præceperit simul: necessitas quippè & libertas non pugnant; & falsissimum est, DEUS se libere habere ad illa? Ergo se quoque aliter habere possit; nam formale libertatis non consistit in indifferentia ad utrumq; oppositum seu contrarium, ut supra dictum est. 2. Quomodo aliter potuisset præcipere cultum, supra diximus. 3. Quod ista non solum ex mandato divino sint vitia, supra quoque monstratum est. 4. Quod omnino blasphemia afficiat Deum, nulli non vel inde constabit, quia homo, ratione dependentiæ à DEO, obligatur aliquod debitum DEO præstare, ob id beneficium: si ergo blasphemat, denegat ipsi suum debitum;

jus ergo eum puniendi habet. E. g. Si Szydlovius blasphemia afficeretur à suo filio: nonne illa blasphemia ipsum afficeret? si affirmet, ipse sibi contrarius est. Si negaverit, poenas ferat filius, quod non quævis scommata in patrem suum evomat, imò & vitam ipsi adimat, cum patrem non afficiat! Pergit ad huc: *DEUS simpliciter ad omne extra est exlex*, ut statuunt Scholastici. Resp. 1. Ego autem scire aveo, quomodo justitia divina *punitiva*, quæ se ad extra habet, possit consistere cum dictis hisce? quia non potest non de peccatis supplicium sumere. 2. Concedimus DEUM esse exlegem, vocabulo *legis accepto formaliter*, quatenus est *regula homini fixa*, non tamen est *exlex objective*, ut oppositum aut facere possit, ut non credat se esse infinitum, aut aliis illud mandet. Iterum excipit Calvinista: *DEUM saepe mandare, quod non vult, ut patet exemplo Isaaci immolandi*. Resp. Propèdixerim Szydlovium parcere veritati, dum DEUM dicit mandare, quæ fieri non velit, quod falso superstructum est fundamento distinctionis, quam tradunt Calviniani, inter voluntatem signi & beneplaciti: De Isaaco vide infra.

ART. 3.

§. 12. Ex discursu cujusdam viri inter doctos non infimi commatis, hujusmodi colli-

gere possum Argumentum : Si omnium bonarum & malarum actionum regula & norma sit lex DEI, adeo ut honestas omnis, & turpitudine, quae sunt affectiones mortalitatis, nullaratione intelligi possunt absque lege, sequitur, nihil esse malum, nisi prohibitum, nihil bonum, nisi lege praeceptum; adeoque bonitatem & malitiam actionum moralium non suspendi, nisi à sola lege, & consequenter voluntate DEI liberrima. Atq; prius est verum & post. Prius probatur: quia nisi revelaret nobis DEUS, quid velit pro peccato habere, nesciremus, nec peccaremus, quia non peccatur nisi contra legem, eamque non natura necessitate, sed liberrimè à DEO latam: tolle enim legem & statim pones indifferentiam actionum. 2. Dicit: Et sanè qui extra impositionem divinam moralitatis actionum humanarum aeternam aliquam statuunt legem, nihil aliud mihi videntur agere, quam ut DEO adjungant principium aliquod coeternum extrinsecum, quod ipse in assignandis verū formis sequi necessum habuerit. Sed nos Resp. ad prius 1. Ad probationem, concedendo hac ratione hominem non potuisse scire, quid rectum vel secus esset. 2. Negando, mox tolli omnem rectitudinem, vel indifferentiam honesti & turpis. Hinc ergo 3. Distingvendum putamus inter principium radi-

cale

cale bonitatis, & manifestativum. Ignorantia illa oritur ex defectu *hujus*, differentia seu discrimen originaliter & fundamentaliter ex *illo*. Ex quibus dictis non difficile est judicare de argumento allato. Respondemus ergo ad illud 1. concedendo, quod lex DEI sit regula omnium actionum humanarum, adeoque peccatum rectè definitur à Spiritu Sancto (a) quod sit *avopsta*, seu transgressio legis. 2. Negando, mox sequi, nihil adhuc sese antecederet habere posse ad voluntatem divinam. Res Exemplis illustrari posset, si tempus ferret. Ad posterius Resp. 1. Quomodo naturalis DEI bonitas sese ad voluntatem divinam habeat, satis supra monstratum esse confidimus. 2. Falsum est illud, quod mox hinc sequeretur, aliquod *Externum principium*, quod DEUS imitaretur; sed illud est internum.

ART. 4.

§. 13. Excipit quidam Calvinista adversæ partis fautor 1. Quod hoc posito, sequeretur peccatum definiri non posse per transgressionem legis, quod tamen supra asseriebamus, sed voluntatis & naturæ DEI, quod est absurdum. 2. Nulla transgressio voluntatis, fieri potest: DEUS enim quicquid vult facit, nec sine suo unquam exisistit. (b) Resp. 1. satis aperte monstravimus, quod lex

D 2

& vo-

(a) 1. Job. 3. 4. (b) Thren 3. v. 37. & 38. Es. 44. v. 10.

& voluntas non debeant *opponi*, sed *subordinari*. Et sic 2. non sequitur quod infertur; nam lex est ipsa declaratio voluntatis, tanquam regula proximior, voluntas remotior, natura autem Dei remotissima. 3. Absurde dicitur (a) nullam transgressionem voluntatis Dei fieri posse; hoc enim nititur falsa hypothesei Calvinistica, nihil posse fieri contra voluntatem divinam; quod non dum probavit. E. 4. petit principium

ART. 5.

§. 14. Objicit ad huc Calvinista: *Concesso hoc, concedendus esset aliquis effectus in Deum non reducibilis. Sed falsum conj. E. Anteced. Minor* patet indè, quia impossibile est aliquem esse effectum non dependentem à causa prima, nulla enim res potest operari absque concursu DEI; quia quale quid est in essendo, tale in operando. *Major* etià patet; illud namq; *antecedenter* bonum ad voluntatem divinam, & *consequenter*, non est effectus, quia Deus non voluit, cum tamen voluntas divina sit causa efficiens omnium eorum, quæ sunt extra Deum. Resp. 1. concedendo canonem Metaphysicum quoad operationem *physicam*, seu effectum physicum producendum. 2. Negando illud *antecedens*, bonum ad voluntatem DEI in rebus creatis se habere per modum effectus, sed per modum Ideæ sanctitati & perfectioni divinæ conformis.

(a) Szydlovio.

g. Dist.

3. Dist. inter effectum *physicum* & *moralem*: ille in Deum est reducibilis, *hic* non omnis: nam quamvis peccatum (puta peccatum commissionis, seu quod est contra præceptum negativum, & quidem habituale, non verò simplicis omissionis, aut nudæ dispositionis) non tantum quoad suum materiale, sed & formale, non sit nuda aliqua privatio, sed dicat aliquid positivi (a) (scil. in sensu *moralis*, non vero *Metaphysico*, quia malum *Metaphysicum* nunquam datur, nec dari potest) non tamen sequitur hoc effectum reduci posse in Deum. Nam Deus concurret ad *materiale remotum* actionis, & hoc neque bonum neque malum est moraliter, non tamen ad *materiale proximum*, multò minus ad *formale*, quia utrumque horum est malum, & neutrum Deo imputari potest. Causa est: quia materiale *physicum*, seu actio *physica*: fluit ab ipsa natura rei, cui nulla scripta est regula; nam hæc *natura*, quatenus universaliter spectatur & indeterminatè, agit ex necessitate naturæ, & ad unum determinata semper. Quatenus autem in illa actione conspicitur aliquid moralitatis, putatur manare ex libera aliqua facultate, quæ ad unum determinata non est; sed ad utrumq; æqualiter. Male ergo Calvinista confundit

D 3

mo-

(a) conf. Wanoch. Disq. pract. ubi contra Musæum disputat.

moralia cum naturalibus, quæ toto cœlo distant. Plura qui desiderat, ad eam Theologos, quam juris naturæ Doctores, mihi brevitati licenti allata sufficiant.

PUNCT. V. ART. 1.

S. 15. Altera quæstio cujus explicationem pollicebamur, est hæc: *An decur aliqua actio indifferens?* Quanto in superiori Quæstione prolixiores fuimus ob ejus summam & jucunditatem & utilitatem, tanto breviores erimus in hac. Observandum ergo heic, non quæritur de indifferentia actuum, quæ est *divinus*, seu facti, sed *existens*, seu juris. 2. Quoque hanc actionem dupliciter considerari posse, vel quo ad *speciem*, quomodo dantur actiones indifferentes: vel quo ad *individuum*, quomodo non dantur actiones indifferentes. Illud membrum negant, Wasquez. Scotus & alij; affirmant vero Osiander, (a) Wanchius (b) Rudraufius (c) Becanus (d) Thomas Aquinas (e) multiq; alii: Cui sententiæ nos subscribimus. Hoc membrum Affirmant Arriaga & alij; negant vero jam modo recensiti auctores, in quorum placitis quoque nos acquiescimus.

ART. 2.

(a) Colleg. Syst. Tom. 5. p. 246. (b) Disq. Pract. p. 704. (c) Phil. Theol. in Tract. de lege in gen. (d) Theol. Schol. Tom. 1. tract. de lege. (e) 1. secunda qv. 18. a. 9.

ART. 2.

§. 16. Præter testimonia S. Patrum, præcipue S. Hieronymi, (a) tam ex Sacra Scriptura, (b) quam sana ratione probari potest membrum prius. Ast rem unico exemplo monstrasse sufficiat: Ante legem latam Civitatis transire muros, neque bonum neque malum sensendum, sed accedente interdictione Regis, propter mala illa, quæ ex accidenti hinc fluere possent, poenæ & multa taxatur. Si verò dicat aliquis: *Omnibus nostris actionibus esse positam regulam, ergo eam vel bonam vel malam esse debere.* Resp. 1. Non esse positam regulam omnibus nostris actionibus *formaliter*, scilicet ut hæc vel illa actio prohibita vel mandata sit. 2. Concedendo *materialiter*, hoc est, ut nulla sit actio, consideratis circumstantiis omnibus, quæ ad aliquam legem reduci non possit. 3. Sed hoc non est in *specie*, sed in *individuo* considerare actionem: ideoque 4. Argumentum sapit *ignorationem Elenchi*.

ART. 3.

§. 17. Posterius membrum satis patet ex prioris resolutione. Quandocunque enim actio secundum suas circumstantias consideratur, necessario reducibilis est ad aliquam legem, &

hic

(a) *Epist. secunda ad August.* (b) *Rom. 14. 5. & 6.*

sic bona vel mala. Sumamus exempla supra
 allata, V.C. De transitione murorum, quod ita
 considerandum: prohibitum est hoc factum
 lege Majestatis: sed quare ideo malum est? quia
 id Rex voluit; quare sic? quia, qui non obtem-
 perat Regi, peccat; sed quare peccat? quia lex
 Dei dicit honora parentes, Rex autem meritò
 vocatur pater. Ita de saltatione judicandum:
 quæ in se neq; bona neq; mala; sed adde circum-
 stantias, utpote quod quis saltaverit ex illice-
 brarum & libidinis æstu cum Herodiade, (a)
 qui mos [proh dolor] plusquam frequens
 est apud nostros juvenulos & virgines, ma-
 la censetur. Si vero cum David (b) ob ho-
 nestum usum & finem bona censenda erit.
 Sed dicis: *Ipsam saltationem neq; malam neq;
 bonam, sed saltim intentionem, & sic confundun-
 tur non confundenda.* Resp. i. Quatenus præ-
 cise agimus de legibus, & non in aliquo cer-
 to statu, solum quoad actus *elicitos* non spe-
 ctari debere, sed quoad *imperatos*: nam qua-
 litates illæ morales non eandem cum natura-
 libus obtinent rationem, in his namq; fundan-
 tur, & impossibile est illas existere vel produ-
 ci absq; his: *hæ* sunt entia vera & *realia* ab-
 stractive considerata, *illæ* autem non habent
 aliquam entitatem *Metaphysicam*, si abstractè
 con-

(a) Matib. 14. v. 6. (b) 2. Sam. 6. 14.

considerentur, sed *Concrete* cum Eis: & lic quod *naturale* est, ut *materiale*, *morale* vero ut *formale* sese habet. Adeoque 2. negamus, hic confundi non confundenda. Quod Demonstrandum erat. Sed objicis: *Actio datur in specie indifferens, ergo in individuo: quia species includit individuum*: Resp. Individuum & species possunt duplici modo intelligi, vel *notionaliter*, *formaliter* & *von particularis*, vel *realiter*, *materialiter* & *particularis*. Illo modo si intelligantur concedimus; si vero posteriori negamus.

CAP. IV.

S. I.

Postquam *materiam* Legum, ut potuimus, consideravimus, ordinis ratio requirit, ut de *forma* Legum agamus: Quam facimus, *præceptum summe potestatis obligatorium, ad actiones honestas*: prout posuimus in ipsa definitione: Nam hæc ratione distincta Lex nanciscitur essentiam a *consilio*, *Monitu*, *Pæcto* & *mandatis privatorum*. Liebenthal (a) ponit formam Legis in *generalitate*, *brevitate*, *bonitate*, in *mandando*, non *disputando*: Sed non possum videre, quomodo hæc *a priori* Legis essentiam constituent, quæ potius sunt affectiones, quam

E

forma

(a) *Polit. de lege* pag. 566.

forma *a priori*, quam nos venamus. Existimant quidam *obligationem* nulla ratione posse ingredi formale Legis *a priori*, sed esse Legis *essentiale consequens*, quia, dicunt Legem deum producere obligationem in subiecto. Verum enim vero 1. Nos non negamus, obligationem produci in subdito, beneficio Legis; sed 2. illi non dextrè explicant nostram sententiam: nos enim non intelligimus illam obligationem, quæ producitur in subdito, sed vim obligandi; seu vim producendi obligationem in subiecto; adeoq; videtur mihi nostra sententia haud procul distare a B. Dannhaveri (a) dicentis: Formā Legis non esse aliam, quam *normam ac mensuram actionum honestarum coactivam*. Intellige coactionem non *Physicam* sed *moralem*, scilicet ut quis non honeste contrarium facere possit.

CAP. V.

§. 1.

Sicut omnes nostræ actiones gloriam DEI, ultimam sibi metam constanter prædestinatum, ad quam tendant, habere debent; ita quæcunq; tandem fuerit actio, *ultimus* finis & scopus ipsi præfinitus erit, & esse debet, eadem gloria summi & altissimi Regis & DOMINI; si

alias

(a) *aufl. Moral. p. 702.*

alias Lex nominanda sit. Ex hoc *sine* facile est judicare, qualis sit *proximus*, cum inter fines erit subordinatio: ideoq; cum in definitione nostra, his verbis expressimus: *ut recte & honeste vivatur*. DEUS enim dedit nobis Legem, ne quid ipsius sanctitati, justitiæ, & bonitati contrarium committeremus inscii; Adeoque, si homo transgressionem aliquam faceret, non haberet quod excipere posset, contra justas & debitas poenas; Perinde ut ipse sanctus erat, voluisse eum homines sancte vivere, plane mihi persvadeo. Ob quam causam cum homo liberæ esset naturæ, facileq; in utramque partem flecti posset, dum discrimen honesti & turpis ipsi non innotesceret, Legem tanquam frænum, quo regeretur, homini DEUS imposuit. Quoniam hæc Lex divina sit fundamentum, norma & regula reliquarum Legum, non difficulter adferitur, illos quoq; in hunc tendere debere, honestatemq; & rectitudinem semper servare.

PUNCT. UNIC.

§. 2. Ex quibus jam positis fluit censura de quæstione quam movent Politici: *Num sit de essentia Legis ut sit justa vel injusta?* Ad quam Resp. *Esse de essentia alicujus*, posse variis modis intelligi, præcipue hisce quatuor.

Et

(a)

(a) 1. *Constitutive*. 2. *Consecutive*, 3. *Subjective* 4. *Definitive*. Secundo & quarto modo existimo justitiam esse de essentia Legis: Nam vis illa obligatoria non potest efficaciam habere in animis parentium, nisi mediante justitia. Sed dicat quis: *Legem nihil aliud esse, quam declarationem voluntatis supremæ majestatis; Majestas vero suprema potest jubere & mandare aliquid injustum propter certum aliquem finem in usum Reipublicæ vergentem, quem alias consequi Resp. nequiret, nisi per injustam actionem.* Resp. 1. Admittendo, Legem esse declarationem voluntatis supremæ Majestatis, 2. Dist. inter Majestatem *Concrete* & *abstracte* consideratam: illo modo quatenus denotat ipsam personam gerentem majestatem, potest mandare injusta, sed tunc mandat, non quatenus gerit majestatem; sed quatenus eadem abutitur, nec homo obligatur ad ejusmodi simpliciter injustum præstandum. Hoc autem modo ipsi majestati videtur esse contrarium injusta & mala præcipere: Majestas enim, quæ in Regibus conspicitur, *immediate* ab ipsa majestate divina dependet; unde non possum aliter concipere Majestatem, quam ut medium quoddam, quo Deus exsequitur voluntatis suæ placitâ apud nos, ideoq; non immerito personarum

(a) From. *Metaph.* pag. 65.

rum DEUM, Majestatem vocare aulim. Huc facit & illud: quod credunt (non dicam *credunt*, sed *demonstrant*) saniores Politici, extincto Rege, Majestatem recedere ad ipsum DEUM, donec idoneum subiectum huic oneri subeundo deligatur: nam distinctionem Majestatis in *Realem & Personalem*, tam Theologi quam Politici, Jurisq; naturæ Scriptores, maximam partem exploserunt, & quidem recte. Cum ergo Majestas ita dependeat a DEO, quomodo contraria esset ipsi DEO, aut juberet, quod directe oppugnaret justitiam divinam? Resp. Multa videri quidem primo intuitu à Rege injuste esse mandata, quæ tamen, consideratis circumstantiis omnibus, non sunt injusta: Quod ideo fit, quia quo longius progressi sumus a principiis primis, eo difficilius conclusiones principiis ipsis congruentes, eruere valemus: Nam Principia siue sint Theoretica siue Practica evidentiora sunt conclusionibus. Unde vix recto procedunt tramite, qui conclusiones & demonstrationes ex principiis adeo obscuris deducere conantur, ut vix sint nota quoad nomen, multo minus quoad existentiam aut essentiam. 4. Distingvendum inter *Legis* vocabulum *large* & *strictè* sumtum: illo modo concedo posse *abusive* & *equivoce* injustam vocari *Legem*; sed non *hoc*.

SECTIO III, CAP. I.

§. 1.

Sic rudi penicillo, quæ legem *à priori* demonstrant seu causis, depictis; ad illa quæ *à posteriori* dicuntur esse, seu affectiones, pergendum est, quæ ex hac materia fluentes, variæ recensentur ab autoribus. Suntq; *unitæ* vel *disjunctæ*, quas ordine enumerabimus. Unitarum & *Prima* esto *necessitas*: homo enim scire non posset, quomodo suas institueret actiones, si non haberet Legem. Et præterea pertinacior hominum natura est, quam ut solo virtutis amore rectè agat; opus igitur est *virtute armata*, ut loquitur Seneca.

§. 2. *Secundam* statuimus *Obligationem*, cujus ad legem tanta necessitas est, ut hac absente Lex saluari nequeat. Est autem obligatio definiente Pufendorf: (a) *Qualitas Moralis operativa (factiva) qua quis prestare, admittere, vel pati quid necessitate morali tenetur. Injicitur n. per hanc velut frænū aliquod morale (dicente eodem Puf:) nostra agendi libertati, ut in diversam, quam quo illa ducit, partem tendere rectè non possimus. Objectum hujus est duplex: Conscientia, & Voluntas. Conscientia est judicium intellectus circa actiones quaslibet, quatenus licitæ sunt,* vel

(a) J. N. & G. lib. 1. pag. 18. 82. & 97.

vel illicita, & legi cuidam conveniunt, vel adversantur. Et hæc distinguitur in antecedentē & consequentem (a) illa est judicium intellectus de faciendis; hæc judicium de factis, qua quis sibi conscius dicitur. Utramq; lex obligat; illam ut fateatur se teneri præstare, quod lex ipsi præcepit: Hanc vero ut de admittis vel bonam conscientiam, si præcepta legis observaverit, habeat, vel malam, si mandata legis neglexerit; adeoq; quam feret, pœnæ admonetur. Voluntatem vero stringit, imponendo ipsius libertati frœnum, ut ad utrumq; oppositum flecti nequeat, h. e. ut contrarium legi facere non possit, quin Legislatori justas pœnas se daturum confiteatur.

§. 3. Obiter etiam illud tenendum, quod obligatio sit vel plena, vel minus plena. Duoplena involvit; unum ut admoneat subjctū de suo debito, cogatq; ipsum fateri necessitate aliqua morali ad ejusmodi præstandum, se teneri. Alterum, ut terreat ostendendo malum, quod merito accidet ei, qui debitum neglexerit: Minus plena priori tantum vi gaudet, nec qua talis à lege quadam aut jussu superioris, sed ab ipsa intrinseca rei æquitate & honestate ducitur. Atque hæc obligatio, alterius fundamentum & principium est.

§. 3.

(a) Waneb. Disq. Pract. part. special. c. 8. §. 4.

§. 4. Hic etiam quæri solet: *An Leges humane conscientiam obligent?* Ad quam respondemus, omnino, si justæ sint: namq; vim à lege æterna, ut Thomas loquitur, à qua derivantur habent. (a) Et quamvis ipsæ Leges sint juris humani, tamen juris divini est iis obtemperare. Qui ulteriorem explicationem gestit, adeat Osiandrum (b) prolixè hanc Quæstionem contra Calvinianos defendentem, Danhawerum (c) & alios.

§. 5. Tertiã arbitramur brevitatẽ & Paucitatem esse. Brevitas legum est *Attica*, non vero *Asiatica* styli luxuria fluens, quod antiquiorum, non solum, Oratorum & Poëtarum, sed Philosophorum princeps Seneca testatur, dum dicit: *Nihil mihi videtur frigidius quam lex cum prologo, jubeat non sudeat.*

§. 6. *Paucitas* legum maximè commendabilis est. Qui namq; leges cuiq; casui præscribere velit, is sane Hydram centum capitibus amputandis introducere videtur, quorum qui unum præcidere dum tentat, duo peiora alia in unius locum succedent; multiplicatis nimirum legibus, huc & illuc distrahuntur parentium animi, nec memoriæ insigi possunt; datur quoq;
ansa

(a) *Proverb. 8. 15. & 16. Rom. 13. 2. & 5. 1. Pet. 2. 13.*

(b) *Colleg. Syst. Theol. Tom. 8. p. 48. & seq. & in*

Grot. p. 21. (c) auct. Moral. pag. 703. & seq.

ansa litigantibus callidioribus, qualicunq; fūco pravas & injustas causas obvelare, inconvenientes leges citando. Vid. plura Dahn. (a)

PUNCT. UNIC. ART. 1.

§. 7. *Quartam facimus promulgationem, ubi tria quæri possunt: 1. In quo consistat hæc promulgatio? 2. An lex possit habere vim cogendi & obligandi antequam promulgata sit? 3. An facta sufficienti promulgatione, cum jam lex incipit obligare, non solum obligat eos, quibus jam innotuit, sed etiam eos, qui ignorant? Ad primum Resp. non esse necessarium, ut scribatur vel voce proferatur: modo innotescat, illis qui obedientiam præstare tenentur. Becanus sic respondet: (b) Non omnes leges eodem modo promulgantur. Alia enim est promulgatio legis humane, alia naturalis, alia eterne (si modo in eo, quo ipse vult, sensu lex nominanda sit, quam dicit (c) esse ideam Dei, seu conceptum Dei, de toto regendo orbe. Ego vero illam ideam, minime legem vocari posse, existimo. Nam neq; Deum obligat, neq; creaturas. Non Deum; quia Deus esset autor hujus legis, & nemo sibi obligatur, quoad obedientiam: & si Deus tali legi subiectus esset, omnino fatum Stoicum & Calvinisticum (nisi pejus esset) inferretur. Neque*

F

creatur-

(a) auct. Moral. pag. 701. (b) Tom. 1. de leg. c. 1. Quest. 4. concl. 5. (c) ibid. cap. 2. q. 1.

creaturas (seu orbem) *precise* & ut sic consideratas stringit; ἁλοῶ namq; non sublimi legi. Sed pergit: Et *quidem* ad promulgationem legis humane requiritur ex communi usu 1. ut *Legulator* externo signo suam voluntatem proponat & manifestet subditis. 2. Ut solenni ritu id faciat. Prius requiritur propter *notitiam* & *directionem*; posterius propter *obligationem*. Promulgatio legis Divinae facta est in monte Sinai (a) per externam propositionem adhibita sollemnitate. Legis autem Evangelice novis Christianis in die Pentecostes. (b) Sed quam sincerus sit, in hoc, dum effusionem Spiritus Sancti, legem vocare sustineat, quivis vere Christianus judicare possit. Pariter etiam in (c) eo, ubi Christum affirmat multa mandasse suis Apostolis privatim, per externam locutionem, quæ rationem novarum Legum haberent. Scilicet verba ipsius nituntur falsa hypothefi: dari *Legem Evangelicam*, ut possit cum Pontificiis suas traditiones salvare, cum Evangelium & Lex sint opposita. Vid. Kromajerum (d) & Osiandrum. (e) Sed hanc licem ad forum Theologicum remissam volo. *Promulgatio legis naturalis*, inquit, *fit per naturale dictamen*

(a) Exod. 20. (b) Act. 2. (c) citat. Loc. (d) de leg. pag. 559. (e) Colleg. Syst. Theolog. Tom. 4. pag. 137. 284. & 143.

men recta rationis; & quidem recte. Lex enim naturalis per habitum nobis indita & promulgata est.

ART. 2.

§. 8. Ad secundum quæsitum Resp. Becanus (a) Legem non habere vim obligandi ante promulgationem; ratio est, quia non potest dirigere subditos in agendo, nisi cognita sit; non est cognita, nisi promulgata. Rudrauff. (b) taxat Becanum hac in re; existimat enim promulgationem legis naturalis non esse promulgationem proprie loquendo. Sed supra monstratum est, promulgationem non consistere formaliter in scriptura aut voce; sed in evidentia cognitionis. Quid? Principia prima adeo sunt perspicua, ut de iis non possimus dubitare; quæ autem sensibus sunt obvia veritatis testimonia non nanciscuntur, si cum principiis non conveniant; quia principium (si alias certa demonstratio habebitur) notius erit principiato, sicut præmissæ in syllogismo, conclusionem. Errant ergo illi graviter, qui adeo ponunt obscura principia, ut vix sint nota quoad nomē, quod tamen esse deberent teste Max. Rev. Doct. Flachsenio, (c) multo minus quoad rem ipsam. Non ergo video, quomodo Rudrauffio tam

F 2

gravi.

(a) cit. loc. Tom. 2. pag. m. 277. (b) Phil. Theol. pag. m. 368. (c) Colleg. log. cap. ult. de Met.

graviter vapulabit Becanus, cum promulgatio legis naturalis, magis perspicua sit, quam humanarum.

ART. 3.

§. 9. *Ad tertium Resp. breviter. Quando lex sufficienter promulgata est, ita ut obligare incipiat (sive incipiat obligare mox post factam promulgationem, sive post aliquod interval- lum) non solum obligat eos, quibus jam in- notuit, sed etiam, qui eam ignorant. Quod etiam Dominico à Soto (a) & Medina (b) pla- cet. Sed hoc non adeo absolute à nobis dictum esse velimus, quin limitatio aliqua dari possit. Confer. Wanooh. Disq. Pract. (b)*

§. 10. Quintam affectionem simplicium fa- cimus *perspicuitatem*. Quamvis tabulas simi- litudinesq;, involucribus involvere liceat Poëtis; fidelis tamen præceptor & Legislator, clavis & perspicuis verbis sua monita, jussa & man- data promulgabit, ne quid scrupuli in animis parentium relinquantur.

CAP. II.

§. 1.

Super sunt duæ affectiones disjunctæ, quæ sunt *mutabilitas & immutabilitas*. Quæritur ergo; *Quanam leges subsunt mutabilitati &*

que-
(a) *de jure & just. quest. 1. art. 4. (b) in 1. 2. quest. 90. art.*

quanam immutabilitati? Resp. Illi subsunt
 leges Divinae, tam forensis quam Ceremonialis,
 & humana; Huic autem lex moralis & na-
 turalis.

PUNCT. I. Art. 1.

§. 2. Quod mutabilis sit lex humana, cla-
 rum & perspicuum inde esse putamus. Quia
 homo tanta sapientia & prudentia minimè gau-
 det, quin multas circumstantias, casusq; contin-
 gentes ignoret; præterea, ubi vel status Reip.
 mutatur, vel alius aliquis casus acciderit, qui
 vel leges latas ferre nequit, vel alias novas re-
 quirit; quod quotidiana experientia clare te-
 statur. Sed in abroganda aliqua lege civili,
 caute ambulandum erit; nam temere & sine
 prægnâti causa Magistratus veteres leges & mo-
 res non mutabit; quæ res eorum esto judicii, qui
 in praxi politica versati sunt, meliusq; pro-
 spicere didicere, quid omittendum, quid faci-
 endum, quid immutandum, quidq; rati haben-
 dum.

ART. 2.

§. 3. De lege Ceremoniali & Forensi Judaica,
 seu positiva Dei, etiam testatur tam experien-
 tia, quam Sacra Scriptura: (a) De Forensi po-
 steriorius, de Ceremoniali prius dictum intelligen-
 dum,

F₃

(a) Hebr. 8. 13. Gen. 49. 10.

dum est. Contigit hæc abrogatio propterea quod Deus 1. non voluerit eas ultra adventum Messiae durare. 2. Sublata materia, tollitur lex ipsa; quomodo enim id obligabitur, quod non est? at occidit & evanuit Respul. Judaica: Ergo vim obligativam non ulterius obtinet, quia solis Judæis positæ erat hæc lex. Quidquid tamen in lege *forensi* est juris *naturalis*, retinetur adhuc apud vere Christianos; non quatenus sit legis forensis, sed naturalis, vim adstringendi retinet.

PUNCT. 2. ART. 1.

§. 4. De altera autem affectione difficili-
ores inter Doctores moventur controversiæ.
Nos tamen breviter & unico verbo cum ac-
curatioribus tam Theologis, quam Juris natu-
ræ Doctoribus, & *legem moralem*, & *naturalem*,
& *gentium immutabiles*, *indispensabiles*, (sic
loqui liceat) & *eternas* esse statuimus; sed
priusquam longius abeamus, observandum est,
mutationem dupliciter intelligi posse; vel
proprie, quæ fit per ablationem legis, vel ob-
ligationis alicujus; vel *improprie*. Propria mu-
tatio dupliciter solet in rebus accidere; vel per
mutationem rei, ab intrinseco deficientis, vel
per extrinsecus factam destructionem, virtute
alicujus agentis, potestatem habentis, qui ut-
terq; modus ad legem applicari potest. Et po-
sterior

terior fieri potest, vel quoad totam legem, vocaturq; *abrogatio*, vel quoad partem, & vocatur *dispensatio*, de hisce omnibus videndum erit.

ART. 2.

§. 5. Ad mutationem quod spectat, distingvit *Manius*. 1. inter jus quoad *substantiam*, & quoad *noticiam*. *Priori* modo omnibus unum & immutabile opinatur; *posteriori* vero non integrum esse, sed mutabile v. gr: Quando flagitia, furta & alia scelera mandantur à quibusdam nationibus. Sed quid noticiæ gentium ad mutationem juris faciunt? Si quis peccaverit contra legem positivam, num ergo mox mutabit legem? vix credo. Ergo transgreditur legem. 2. Distingvit inter ipsum jus *naturæ*, & juris *civilis* determinationem. Possit inquit jus naturæ per additionem mutari, licet non per detractionem. Idem quoq; statuit *Becanus* (a) allegans *Thomam Aquinatem* pro eadem sententia certantem. Confer *Henninges*. (b) Sed quæ hæc quæso mutatio est? Num ego possum mutare voluntatem alterius.

ART. 3.

§. 6. Si probationem nostræ sententiæ desideres, eam sic rationibus adstruemus: Lex
spe-

(a) *Theol. Schol. Tom. 1. Tract. de leg. cap. 3. Q. 3. concl. 1.* (b) in *Groz. pag. m. 109. 110. & seq.*

spectari potest, vel prout in DEO est, vel in hominibus. *Uti in homine est, mutari non potest, quia intime infixa est hominum mentibus* (a) & quædam quasi proprietas creaturæ rationalis, quamvis principia illa innata interdum obscurari possint, ut suam vim in subiecto, nempe animo exerere non valeant, quæ de re, fac adeas Becanum. (b) Si vero consideratur prout in DEO est, præter illa, quæ supra de indifferentia actionum moralium disputavimus, vel hinc evidens est, illam non posse tolli: quia vel 1. nulla lex per se ipsam deficit, sine revocatione superioris, vel 2. quia non erat perpetua, sed pro certo tempore lata, quo finito ipsa etiam finitur & desinit esse. Vel 3. quia in materia fit aliqua mutatio: ratione cujus, lex fit irrationabilis & injusta, cum antea esset iusta & prudens. At heic nihil horum contingit. Præterea si lex aliquam variationem sentiret, utiq; id fietet vel in præceptis *negativis*, vel *affirmativis* (nam ita adæquate distribuuntur præcepta legum, scilicet quando *formaliter* spectantur) non illud; quia negativa prohibent *res per se & intrinsece* malas, ideoque obligant *semper & pro semper*. Nec hoc: nam affirmativa præcepta obligant *semper*, quamvis non *pro semper*: mutationem tamen inde non subeunt. Præcepta

(a) Rom. 1. 21. Ephes. 4. 18. (b) *sup. cit. loc.*

cepta nāq; affirmativa obligant pro illis occasio-
nibus, in quibus omissio talis actus esset *per se in-
trinsece* mala. Ut igitur illa omissio non pot-
est non esse mala; ita obligatio affirmativi præ-
cepti ad actum illi omissioni contrarium, non
potest per se desinere aut mutari: Et proinde
tale præceptum *necessario semper obligat pro
suo tempore, & consequenter pro semper etiam
obligat, ad non habendum contrarium propo-
situm*, seu ad obediendum in omni præparatio-
ne, si non in ipsa operatione. Ego vero exi-
stimo, non incommode hic distingvi posse in-
ter actionem *specificè & numericè* consideratam:
hoc modo obligat *semper*, h. e. certis tempo-
ribus, quando quis habeat occasionem *nume-
ricè* exequi illud mandatum. Illo vero obli-
gat *semper & pro semper* h. e. quamvis nume-
rice non agamus, seu continuo, obligamur
tamen *specificè semper & pro semper*, ut nihil
illi præcepto contrarii admittamus, adeoque su-
pra allata ab Osiandro huic distinctioni inclu-
di possunt. Vide sis J.:A. Osiand: (a) Rudrauff.
(b) Becan. (c) Henning. (d) Dannhav. (e) Thom.
Aquin. Horn. Ethic. (f) & multos alios.

G

Punct.

(a) in Grot. p. 181. Coll. Syst. Th. Part. 4 & Tr. de Leg.
nat. (b) Pb. Th. p. 485 (c) Th. Sch. Tom. 1. Tr. de leg.
quest. 3. concl. 2. (d) in Grot pag. m. 209. & seq.
(e) Aact. Moral. pag. 707. & seq. (f) pag. m. 600.

PUNCT. III. ART. 1:

§. 7. De mutatione extrinseca seu dispensatione, nec mediocriter controvertunt docti. Queritur ergo: *An DEUS absoluta potestate dispensare queat in Lege vel natura vel morali?* Quod DEUS hoc possit, videtur inde probari, 1. quod omnis Legislatores possit in lege sua dispensare. Et si Legislatores absq; causa dispensat, valida habetur illa dispensatio; multo magis hoc ipsum DEUS poterit, nisi imperfectiorem illum velimus Legislatore humano. 2. Exempla idem monstrant; *Abraham* jussus est occidere filium suum. (a) Sic præcepit *Hosea* mulierem Fornicariam. (b) De spoliis *Ægyptiacis* idem esto judicium. (c) 3. Quia omnia quæ cadunt sub legem naturæ & moralem, non sunt mala, nisi quia prohibentur a DEO, & ipse libere illa prohibet, quia sit supremus Dominus & Gubernator. Accedit & hoc, quod ejus oppositum non implicat contradictionem; quam sententiam *Occamus*, *Petrus de Alliaco*, *Andreas de Castronovo*, (citante *Osiandro*) & alii. defendunt. 4. Addunt de conjugii fratrum & sororum, quæ permisit Deus, & polygamia patrum quoque. Verum enim vero, hæc sententia tolerari nequit. Quia dispensare in Lege nihil aliud est, quam permittere alicui, ut agat contra

(a) *Gen.* 22. 2. (b) *Hos.* 2. 2. (c) *Exod.* 11. v. 2. & 3.

tra Legem, permanentibus omnibus circumstantiis, sub quibus Lex viget & obligat: quod absurdum & impium est de DEO statuere.

ARTIC. 2.

§. 8. Nec contraria argumenta quicquam efficere possunt. Resp. enim ad Prim. 1. Illud petere principium; nam propositio major non est universalis. 2. Quod Deus hoc non possit, monstravimus supra, ubi quærebat *(a)* *an detur bonum & malum antecedenter ad voluntatem Divinam?* unde Responsio peti potest. 3. Nec quicquam derogat ipsius potestati & majestati; sed potius extollit sapientiam; quæ tanta fuit in condendis legibus, ut non opus haberet mutatione aliqua. Ad secundum Resp. 1. Exemplum *Isaaci* nihil probat: DEUS habet jus & Dominium in omnes creaturas, ut eas destruere possit; ita quoq; in Isaacum; perinde ergo erat, quomodo destrueretur. Abraham ergo non aliter considerandus quam, Minister DEI, qui tenebatur præcepta & mandata Dei exequi, si vellet alias immunis esse à peccato. Ergo non Abraham hoc fecisse, sed DEUS censendus esset. Et sic actus hic non spectaret ad secundam, sed primam tabulam; sacrificium enim spectat ad primam tabulam. Circa hoc momentum ut clarius adhuc nostram sententiam percipias, accurate notandum: difficili-

mum esse terminare, quæ lex & quodnam præ-
 ceptum sit indispensabile, etiam ab ipso DEO.
 Ideoq; nostri Theologi, quendam legem inde-
 finite esse immutabilem, in quibusdam au-
 tem præceptis Decalogi, DEUM dispensare pos-
 se adseverant. Verum non determinant leges
dispensabiles & indispensables. Nos cum Osi-
 andro (a) putamus inde posse cognosci, quod lex
 quædã indispensabilis sit, quia ejus materia in-
 trinsice bona sit, quædam dispensabilis, adeoq;
 materia ejus sub libero divinæ voluntatis nutu
 constituta. Et hoc propterea quia, quædam
 res pendent ex Dominio DEI, quædam
 autem non pendent ex Dominio DEI; &
 hæ sunt in dispensabiles, quale quid est: *Deum*
odio habere, Deum blasphemare, falsos DEOS
colere. Illæ autem, quæ pendent ex Dominio
 DEI, per absolutum ejus imperium, si nempe
 DEUS illo uti voluerit, eximi possunt ab obli-
 gationis vinculis. Et talem materiam credi-
 mus eadem esse, quæ quinto præcepto conti-
 netur. Nos quoque ad hæc verba Osiandri ad-
 dimus & hoc, quod circumstantiæ omnino sint
 attendendæ, præcipuæ illæ, quæ actioni sunt in-
 trinsicæ, nam mutatis hisce, mutatur ipsa
 actio, ut quæ alias esset in genere boni,
 ponatur in genere mali et conversa vi-
 ce. Et hisce observatis, non difficile est respon-
 (a) Colleg. Syst. Theol. part. 4. pag. 256. de

dere ad illa exempla, quæ, objici solent ex Sacra pagina. Circumstantias in hoc exemplo supra attulimus.

ARTIC. 3.

§ 9. Exemplum secundum nihil probat: quia DEUS non jussit eum scortari; sed duere fornicariâ uxore, quod etiâ apud nos licitum est, si cui placuerit. Ad tertium exempl. Resp. Spolia Ægyptiaca non fuere *contraclatio rei alienæ invito Domino*. DEUS namq; omnium nostrorum Dominus est: nos autem usurpamus ejus possessiones *gratû*. Deus vero jussit, quomodo ergo invito Domino ablata sunt? nonne DEUS possit depositum suum huic auferre, & alteri dare. Existimo quoq; cum Theologis, dedisse DEUM Israelitis hæc spolia, tanquam justam mercedem sui laboris.

ARTIC. 4.

§. 10. Ad *tertium* argumentum Resp. pere-
re principium: supra namq; monstravimus,
quæ Legibus subsunt, non omnia esse indiffe-
rentia. Vide ergo ibi resolutionem. Ad *quar-
tum* Resp. 1. Fratrum & sororum conjugia, con-
traria Legi *naturali* vel *moralis* fuisse, non dum
probatum est. 2. Posito, quod contra jus natu-
ræ sint, non necessarium est, DEUM propter
ea in illis dispensasse; quia Jus naturæ est vel

ex *hypothefi*, vel *absolute* tale. Conjugia illa non essent contra jus naturæ *absolute* tale, sed ex *hypothefi* & suppositione multiplicati generis humani. De polygamia Patrum variæ sunt Theologorum sententiæ. Joh. Ad. Osiand. (a) Respondet Polygamiam, in se considerata, peccatum quidem fuisse, quia contrariatur aliquo modo primæ institutioni, à Christo explicatæ: At prout in usu fuit apud Patriarchas & fideles in V. T: si consideretur, ita cessat ratio peccati, non saltem impunitas, propter dispensationem divinam intervenientem. (Pergit) *à priori non constat intercessisse dispensationem aliquam, constat tamen a posteriori, quia fuit tolerata à DEO in sanctissimis quibusdā regentis & fidelibus; Quod procul dubio, factum non fuisset, nisi interveniret dispensatio, tolerasset enim DEUS malum quoddam mortale in regentis, quod scriptura negat cum ipsis esse compossibile. Non tamen propterea, inquit: (b) sequitur DEUM dispensasse in lege naturæ, quia Polygamia non est concursus naturæ, adeoque nec Deus dispensavit in illo jure. Nam institutio conjugii non est juris naturæ, sed legis positivæ. Et pag. 750. ad rationē cur dispensatione opus fuisset, Resp. quia nempe*

(a) Colleg. Syst. Theol. Part. 9. p. 98. & observ. Grot. p. 746. (b) observ. in Grot. p. 748.

pe primæ institutioni obstabat. Addit quoq; & hoc: In lege positiva DEus dispensat & dispensavit, non autem in jure natura. Paulo infra: concedit Polygamiam aliquâli modo esse contrariam rectæ rationi. Quare mox distinguit inter jus natura, quatenus consideratur vel in suis principiis, h. e. quod recta ratio dicitur per modum principii, & ita obligat semper & necessario, vel in suis conclusionibus, i. e. quod recta ratio deducit ex principiis juris natura. Priori modo non est contra jus natura, posteriori admitti potest, pugnare cum jure natura. Sed hic mihi suboritur scrupulus, quomodo possit fieri dispensatio circa conclusiones, ejusdem sint certitudinis, ejusdem potentia obligandi, ejusdem firmitatis, ac principia ipsa, quia conclusiones tandem directè resolvuntur in sua principia. Multos citat Theologos, tam Lutheranos, quam alios eidem secum faventes sententiæ, scilicet Ægid. Hunnium, Heerbrand. Hassenreiff. Meisnerum, & Nicolai, ex Pontificiis Laymannum & alios. Absit tamen a me tanta audacia, ut ferrem judicium de tanto viro. Hanc ergo sententiam relinquo judicio eorum, qui de tam subtilibus rebus judicare didicerunt. Si in ipsius sententiam non liceat mihi transire, non habeo aliam viam, qua exitum quæram, quam ut Deum statuam coterasse illo-

rum

rum peccata, factum vero non approbasse, quod plurimos nostrorum Theologorum statuisse invenio, præcipue tamen viva voce, & his auribus, tam in publicis quam privatis, ab Admod. Rev. Præside lectionibus hausi. Et hæc de affectionibus sufficiant, ergo ad divisionem pergendum.

SECTIO IV, CAP. I.

§. I.

Ad divisionem Legis crenam dum accelero, tot & tam varias discrepantes invenio sententias, ut illis recensendis plane sim impar. Quam discrepantiam inde promanare judico, quod autores, materiam hanc tractantes, diversos intendunt fines: Aliam quippe metam sibi constituit *Philosophus*, aliam *IC.tus*, & aliam *Theologus*; quorum divisiones in maxima copia videri possunt apud *Becanum*, (a) *Rudraufium*, (b) *Rachelium* in dissertatione de Jure N. & G. (c) & alios. Et cum in illis divisionibus nobis acquiescere non placet, aliam investigemus necesse est. Nec commediori ratione Legem in genere consideratam, dividi posse autumamus, quam si respectus Causæ efficientis habeatur; Ideoq; cum *Legislator* sit in duplici differentia, utpote vel Deus vel Homo:

Legem

(a) *Theol. Schol. Tom. 1. Tract. 3. c. 1. q. 2.* (b) *Phil. Theol. p. 379. & seq.* (c) *p. 2. & seq.*

Legem dispeſcimus in *Divinam*, & *humanam*:
Quam etiam Magni Nominis Viri amplectun-
 tur: utpote Doct. *Johannes Gerbardus* (a)
Pufendorf. (b) *Liebenthal* (c) *Hornejus* (d)
Hobbel. (e) *Seldenus* (f) *Cocquius* in *Hobbe-*
ſium (g) *Henninges* (h) & multi alii. *Divina*
 ergo eſt, *quæ Deum auctorem habet; Humana*
 vero, *quam homines ferunt.*

§. 2. Legem *Divinam* alii aliter dividunt:
 Nobis Virorum celeberrimorum B. Doct.
Chemnitii, & D. *Qvenſtedii* (i) hoc in nego-
 tio veſtigia premere placet; vel etiam B. Doct.
Joh. Gerhard. (k) & *Joh. Ad. Oſiandri.* (l)
 Ambo hi poſteriores *τεχνητοῦτα* utuntur, *Le-*
gem in *Moralem*, *Ceremonialem*, & *Forenſem*
 partientes; Illi vero *διχοτομῶν* amant. *Che-*
mnitius ita mentem ſuam explicat. *Lex Divi-*
na vel in genere præcipit de cultu Dei & *Ju-*
ſtitia; vel determinat illa per certas externas
 circumſtantias. *Qvenſtede* vero hoc modo pro-
 cedit

H

- (a) *Loc. Theol. Tom. 3. p. m. 3.* (b) *de J. N. & G.*
lib. 1. c. 6. §. 18. in juriſprud. univerſali l. 1. deſ. 13.
§. 13. & de off. Hom. & C. lib. 1. c. 2. §. 16. (c) *Pol-*
lit. p. 571. (d) *Ethic. p. m. 589.* (e) *de Civ. l. 14.*
§. 4. (f) *I. N. & G. l. 1. c. 8.* (g) *diſp. 2. (b) obſ.*
Grot. p. m. 88. (i) *Theol. didact. Pol. P. 4. c. 1.*
de leg. Sect. 1. Theſ. 3 (k) *loc. Theol. Tom. 3. p. m. 3.*
 (l) *Colleg. Syſt. Theol. part. 4. p. m. 247:*

cedit. *Lex Divina est vel καθολικὴ, universali, ratione temporis & loci, & Moralis, vel νομικὴ, temporaria & Judaica. Lex Moralis praecipit opera moralia, & obligat ad obedientiam, vel ad poenam. Estq; perpetua & immutabilis vivendi norma, expressa imago conceptus interne divinae mentis, secundum quem DEUS Legislator fas & aequum esse judicat, ut creatura rationalis vitam suam totam semper & ubiq; instituat. Lex Temporalis & Judaica est: quae ad certum tempus, tantum durare debuit inter Judaeos; ut Lex Forensis, & Ceremonialis. Et haec Lex Judaica abrogata est.*

S. 3. *Lex Moralis, est vel Naturalis seu con- nata; vel Moralis specialiter sic dicta. h. e. Decalogus. Ego quoq; (ut ex mea sententia lo- quar) Legem Naturae existimo dividi posse, in Legem Naturae strictè sic dictam, & Legem com- munem seu Jus Gentium. Est autem Lex Na- tura (definiente Qvenstedt (a) Jussum a su- premo & independente potestate, DEO, Homi- ni per naturam impressum, conscientiam ejus ad faciendum, quod rectum & honestum est & fugiendum vel omittendum, quod est injustum & turpe, obligans. Vel ut Osiander (b) defi- nit, quod scilicet sit regula quaedam firmiter homini infixae, quae & indicat, quod sit justum*
ex

(a) Tb. pars. 4. c. 3. sect. 1. Tb 15. (b) in Gror. p. m. 203.

ex se, & injustum; ad prius scilicet, posterius vitandum obligans. Legem seu jus Gentium describunt Henninges (a) & Hornius, (b) quod sit regula quadam actuum publicorum, qui diversis gentibus, qua gens sunt, intercedunt, dirigens populos ad invicem operationes in communem justitiam, & omnium tranquillitatem. Vel ut Osiander. (c) Jus Gentium est tale quid, quod intuitu honestatis, omnes gentes & populos constringit. Humana Lex presse accepta, omnis positiva est, dicente Dn. Putendorf, (d) vocaturq; Jus civile; quod est jussu summae Majestatis, Reipublicae utilitatis causa, civibus positum, ad quod suas actiones civiles componere tenentur, si alias poenam effugere velint. Sed circa has divisiones multa quaeri possunt, quae tractare constituimus in Capite proximè sequenti.

CAP. II.

S. I.

De divisione Legis Divinae non satis inter DD. convenit. Quæritur ergo 1. Quid sentiendum de lege Dei aeterna, numne e censu legum excludenda sit? 2. Quid judicandum de divisione Legis divinae in Veterem & Novam? 3. An, & quomodo

H 2

Lex

[a] in obs. Groc. p. m. 123. (b) de Civ. l. 8. c. 2. Thef. 8. (c) Colleg. Syst. Theol. pars. 5. pag. m. 256. edo de I. N. & G. p. 102.

Lex Moralis & naturalis differant? 4. An, & quomodo Lex natura & Gentium discrepant? 5. An lex seu jus Gentium sit referendum ad Jus Divinum, vel humanum ratione cause efficientis?

PUNCT. I. ART. UNIC.

§. 2. Cum de lege Dei *eterna* supra nostram tulimus sententiam, non opus esse existimamus crambem bis coctam adponere, ideoq; C. L. amice illuc remissum volumus. Fateor quidem multa utiliter ad huc circa hanc quaestionem disputari posse; sed temporis ratio non permittit. Si ergo aliquis ulteriorem explanationem, super hanc desideraverit, possit præter alios, adire Rudrauffi Philosophiam Theologicam, de Lege. Meisneri philosophiam sobriam: qui desiderio Tuo C. L. melius ac ego facient satis.

PUNCT. II. ART. UNIC.

§. 3. Secundam quaestionem, cum mere sit Theologica, plane intactam relinquimus, resolutionemq; cupientem, ad Theologos remissum volumus. Nos simpliciter negamus quaestionem, quia Christum non fuisse Novum Legislatorem, Sacra Scriptura, & ex ea demonstrant Nostrates.

Punct.

PUNCT. III. ART. I.

§. 4. De Distinctione Legis *Moralis & Naturalis* non conveniunt DD. quam nos brevibus tractabimus. Si considerentur hæc *leges* in statu Integritatis, nihil impedit, quo minus identitatem ibi ponamus; quod fatentur D. D. omnes: utpote Gerhardus (a) Osiander (b) Qvenstedt (c) & alii. Num autem in statulapsus distinctæ sint, & qualis sit illa distinctio, est de quo valde disceptant. Quidam nullam; Quidam specificam; Quidam vero gradualem inter illas esse differentiam contendunt.

ART. 2.

§ 5. Primi *Illi* suæ sententiæ fundamentum substernunt, quod quamvis Homo peccaverit, viresq; legem implendi amiserit, ipsaque præcepta quoad notitiam & perspicuitatem obscurarit, non tamen propterea factam esse aliquam mutationem in ipsa forma præceptorum, quin deus adhuc omnia à nobis postulet, quæ unquā antea. Qui scilicet *secundi* generis Homines pro *specificâ* certant differentia, suam sententiam verbis Divi Pauli Rom. 7. v. 14. ita sonantibus superstruunt: *Lex spiritualis, Ego autem carnalis.* tò Ego explicare videntur, ac si Spi-

H 2

ritus

(a) Tom. 3. p. m. 4. (b) in Obs. Grot. pag. m. 104.
(c) part. 4. p. m. 3.

ritus Dei intelligeret *Hominem secundum principia naturalia agentem*, vel quasi Lex naturalis contaminaretur, propterea quod peccaminoso subjecto inhæreat. Præterea has Leges ad diversos tendere fines, *moralem Legem* ad felicitatem æternam, *naturalem* vero ad *Moralem* tantum contendunt. *Tertiæ* sententiæ Favitores, quibus quoq. Nos ipsos ad sociamus, *specificam* negantes, concedentes vero *aliqualem differentiam*, haud siculnea adferunt argumenta. Præter eas rationes, quas primæ sententiæ Autores pro sua adstruenda attulerunt, alias quoq. in promptu habent hi postremi: *Quæ* scilicet *specie differunt, per oppositas differentias, illa distare ab invicem necesse est; adeoq. cum* *beLL. in statu Integritatis, unum & idem essent, priusquam plane opposita fierent differentie, in illis, una harum essentialiter mutari deberet; hoc est, ut non juberet, vel vetaret nunc id, quod antea; quam tamen mutationem ibi statuere absurdum esse vidimus in Sect. 3. ubi de immutabilitate juris naturæ egimus.* Quod si *LL. hæ* considerentur in relatione ad Nos, prout nobis sint notæ & promulgatæ, quin inter eas sit discrimen aliquale, non video. *Moralis* promulgata est in Monte Sinai, (a) *Naturalis* vero nobis connascitur. *Illius* evidentia à *supernaturali*; hujus vero *naturali Lumine* & à discursu

(a) *Exod. 20. Dent. 5.*

rationis descendit ; & quæ sunt reliqua. Quod *Primi* illi pro sua sententia attulerunt, facile possumus concedere. Sed nos existimamus, non opus esse, adeo *abstracte* legem considerare, quin etiam habeatur respectus ad ipsam promulgationem & cognitionem Legis, hoc est, ut *concrete* & materialiter consideretur, & in quantum nobis sit cognita. Ad ea, quæ pro *secunda* sententia adferebantur. Resp. 1. Ad dictum Pauli, quod incompetenter aliegetur, & male explicetur, tñ enim *Ego carnalis*, significat malam concupiscentiam, quod patet ex sequentibus verbis, quæ addit Paulus, scilicet, *Venundatus sub peccato*. Nec oritur concupiscentia ex obedientia Legis, sed ex nostra corruptione, quam contraximus in transgressione legis. Quod dicit illas diversos habere fines, Resp. 2. Hos fines non esse *oppositos*, sed *subordinatos*; Præterea nec sola diversitas finium, ut docent Metaphysici, specificam ponit differentiam.

PUNCT. IV. ART. 1.

§. 6. *Quarta* quæstio à nobis supra proposita, multis difficultatibus obsita deprehenditur. Distinctionem omnem inter jus *Natura* & *Gentium* negant non pauci, *Jus Gentium* a *Naturali* extrinseca tantum denominatione differre dicentes ; Alii opinantur *Jus Gentium* differre à *Naturali*, quod hoc se ad

Bruta etiam porrigat, illud vero tantum inter homines locum habeat: quam tamen distinctionem minime admitti posse supra probatum dedimus. Alii discrimen inter hæc Jura ponunt, ut *Jus Gentium* se habeat permotum conclusionis remotæ, à Naturali deductæ; *Natura* vero *Jus* in primis principiis contineatur, vel si discursus intercesserit, proxime juris punctum attingat.

ART. 2.

§. 7. Nos distinctionem inter hæc jura nullaratione melius constitui posse putamus, quam si habeatur ratio objectorum. *Juris Naturalis* objectum est homo, *juris* vero *Gentium* est Gentium contextus. Objectum deniq; juris civilis est *homo, determinate in tali vel tali civitate vivens*, ut loquitur Osiander; (a) quod etiam innuere videntur Becanus, (b) Hornejus, (c) Rudrauffius, (d) Zieglerus, (e) Hugo de Roy, (f) Henninges in Grotium (g) & per plurimi alii. Ideoque a parte *Rei* videntur *Ius Natura & Gentium* esse unum & idem, *objective* tamen distingvi; ita scilicet, ut *Jus Natura* obliget hominem *simpliciter, precisa societate civili*; *Jus autem Gentium* i.e. idem illud *Jus Naturæ*

(a) *Coll Syst. Th. part. 5. p. m. 255*: (b) *p. m. 994*: (c) *Eth. p. m. 606*: (d) *Phil. Theol. p. m. 446*: (e) *in Grot. p. 51*: (f) *p. 58*: (g) *p. m. 123*:

turæ obligat ex *hypothefi diverfarum Gentium* vel *populorum*, inter quos eft aliquod commercium & actionum operatio. Diciturq; *Lex Naturæ* (ut ex ipfa appellatione patet) quia refpicit ipfam Naturam, puta rationalem. *Lex autem Gentium*, quia Gentes, *qua gentes*; *Lex Civilis*, qui cives, *qua cives*, obligat; Et quamvis non poffit hic *essentialis* aliqua differentia obtineri, fufficiat tamen aliqualis, five fit *modalis*, *gradualis*, vel *formalis*, adeoq; credimus noftram divifionem fupra allatam fibi confiftere poffe.

PUNCT. 5. ART. unic.

§: 8: *Quintæ* quæftionis refolutio facile conftat ex illis, quæ modo ad fuperiorem quæftionem diximus; quod fcilicet fpectet ad Legem Divinam ratione originis & caufæ efficientis: *Obligat enim antecederet ad confenfum humanum*: ut loquitur Henninges in *Obferv. Grotianis*, loc. cit. nam confenfus Gentium, vel manifefthus vel tacitus, non potuit habere rationem caufæ efficientis; Ideoq; nec *Lex Gentium* Pactum dici poteft, quod antea fupponit libertatem; poteftque refcindi à pacifcentibus, quando ipsis placuerit. Nec ad *moratiores Gentes tantum*, fed & ad *omnes in univerfum* fpectat, *Obfervatio* vero ipsius confpicitur, præcipua

cipue *apud moratiores*. Et quod Barbaræ gentes non observent *hoc Jus*, non mox eas propterea illo solutas censere debes. Sed manum de Tabula. Hæc fuere B.L. quæ festinatio & tenuis tam Ingenii quam æris suppellex candidis tuis oculis sistere potuere. Si heic invenias, quod ad tuum sapit palatum, est de quo mihi maxime gratulor; sin vero quid secus fuerit, enixe contendo, velis pro tua humanitate omnia in meliorem partem interpretari, mihiq; ignoscere, & Ego tibi condonabo alia vice: *Homines sumus omnes, Et facile labimur*. Te vero Deo committens claudio:

GLORIA SIT PATRI, FILIO ET SPIRITUI
SANCTO IN SECULA SECULORUM !

